

Monitoring jakosti povrchových vod v povodí VN Švihov na Želivce a ve vlastní nádrži

Marek Liška

útvár vodohospodářských laboratoří, Povodí Vltavy státní podnik

*Ochrana povrchových a podzemních vod v povodí
vodárenské nádrže Švihov na Želivce, Jihlava duben 2018*

Základní charakteristika VN Švihov a jejího povodí

zdroj pitné vody pro více než 10% obyvatel ČR (1,25 mil. obyv.

plocha povodí 1178 km²

plocha nádrže 14,3 km²

objem vody cca 266,6 mil. m³

38 km dlouhá korytovitá nádrž,

Doba zdržení vody v nádrži: 430 dnů !!!

prům. dlouhodobý přítok 6,9 m³/s

současný odběr vody úpravnou cca 3 m³/s

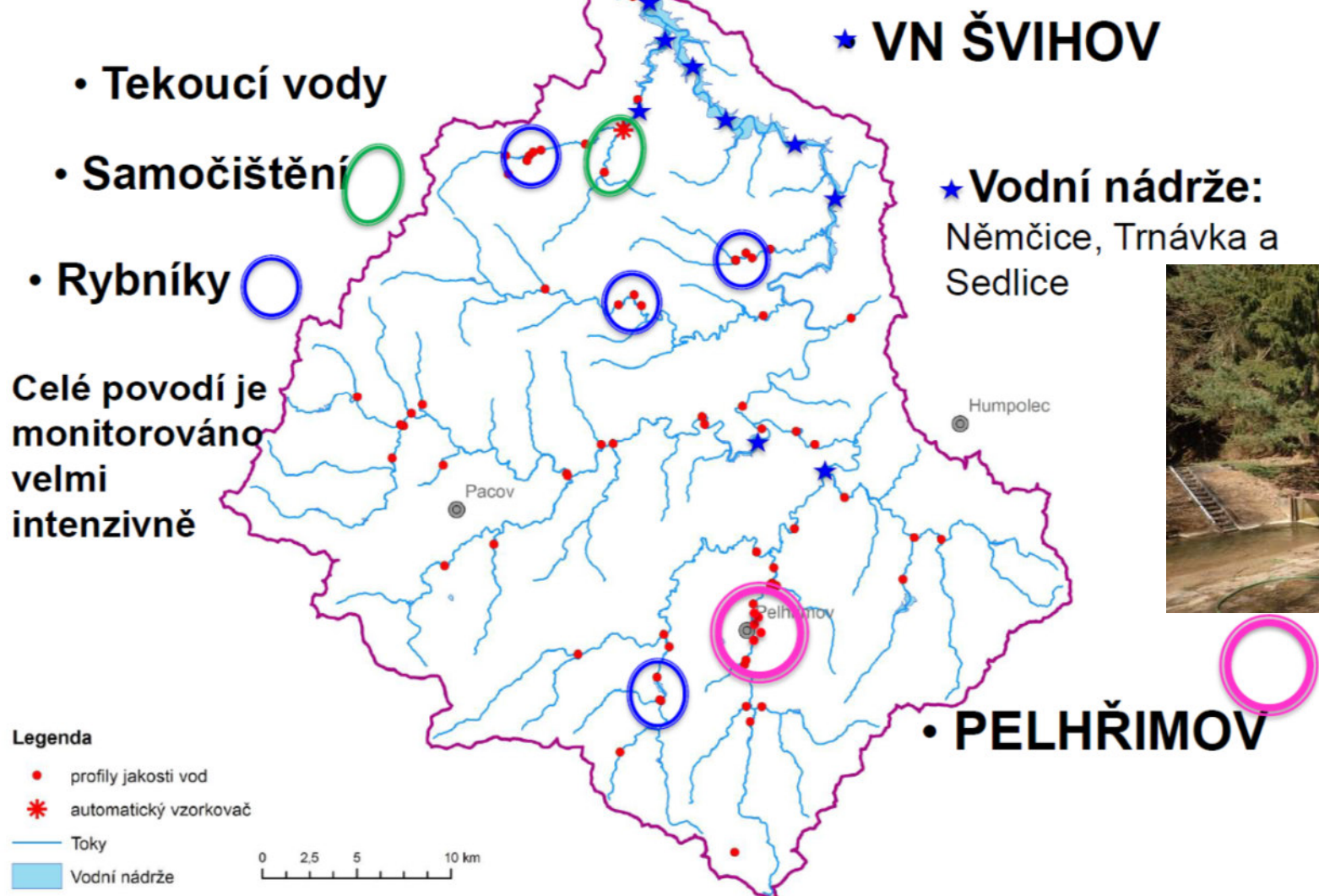
roční odebrané množství surové vody cca 83 mil. m³

3 předzdrže VN Němčice, VN Trnávka, VN Sedlice

Povodí: prům % zornění 52%, Čechtický p. 78%

MONITORING

- cca 40 profilů **toky**/14 dní, 6 profilů **nádrž**/30 dní, kontinuální 2 profily
- Zacílení: eutrofizace (**P,N**), **pesticidy**, zemědělství - eroze, bodové komunální a průmyslové zdroje: **fosfor, léčiva, speciální látky, hydrol.extrémy** (povodně/sucho)

ZNÁMÉ PROBLÉMY

- **NUTRIENTY: Zatížení fosforem – P** se uplatňuje jako výhradní (100%) eutrofizační živina z bodových a plošných zdrojů
  - **Eroze a degradace zemědělských půd**, s dopadem na zazemňování VN (včetně předzdrží: Němčice, Trnávka a Sedlice) a na degradaci dna vodních toků
  - **Kontaminace pesticidními látkami**, jež souvisí s intenzivní zemědělskou produkcí, zejména s pěstováním řepky a kukuřice
  - **Kontaminace toků farmaky a dalšími látkami lidské denní potřeby**
  - **Dusičnany**, problém zejména v horních partiích přítoků, v samotné nádrži nepředstavují problém, naopak při anoxii jsou zdrojem kyslíku
- „Hot Spots“: povodí Sedlického potoka , vliv Pelhřimova - Bělá, horní Trnava, Papírna Cerepa, drobné obce=nedostatečně čištěné OV, přetížená kapacita předzdrží (zejména VN Němčice)**
- **Hydrologická bilance VN Švihov** –série suchých let může způsobit několikametrové zaklesnutí hladiny nádrže ☞ zesílí eutrofizační projevy, včetně rozvoje vodního květu sinic (viz začátek 90. let) ☞ v kvalitě vody (= v přísunu fosforu!) je třeba mít rezervy!

Sedlický: 0,5-0,7

FOSFOR přísun za rok v tunách

Blažejovický: 0,2-0,3

~7-12 t/rok

Martinický: 1,9-2,1

Trnava: 2,3-2,8

Jankovský: 1,5-1,7

Bělá/PE:

Žel. Krasíkovice: 1,4-1,6

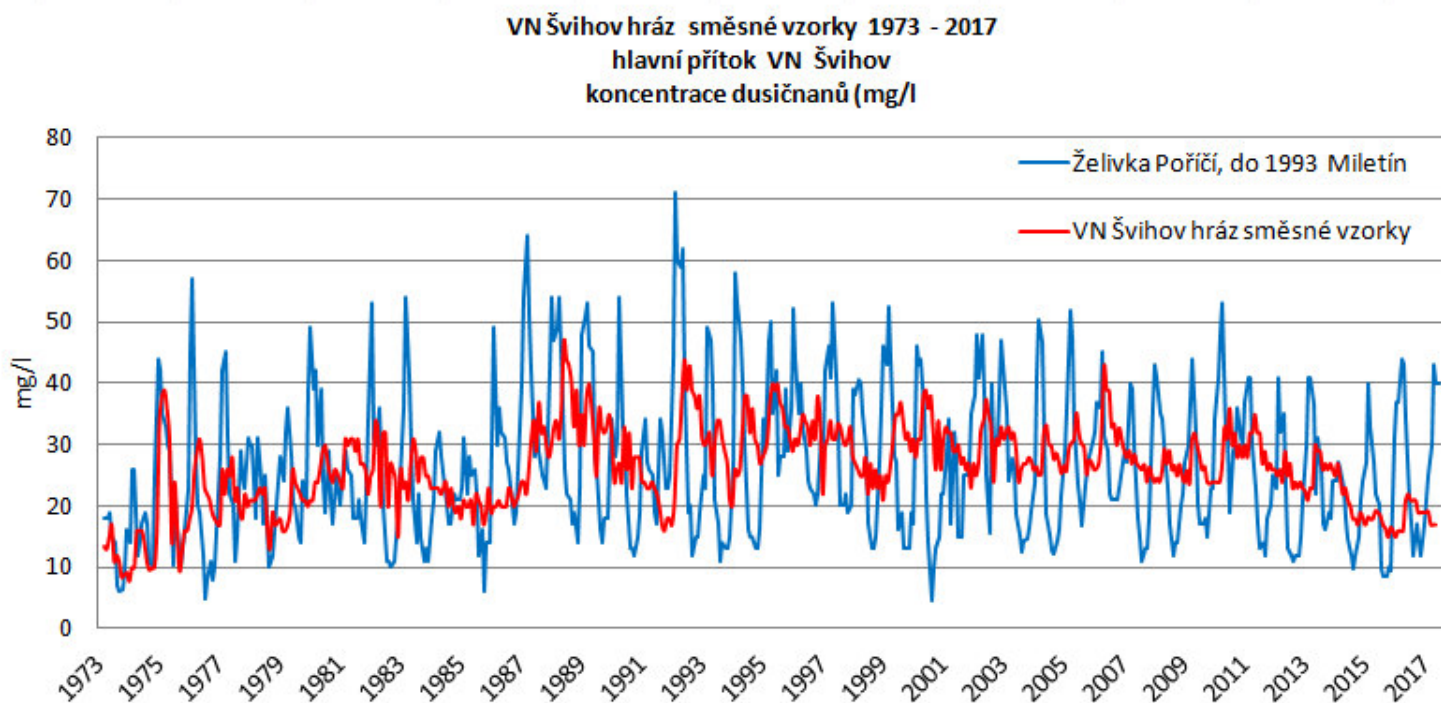
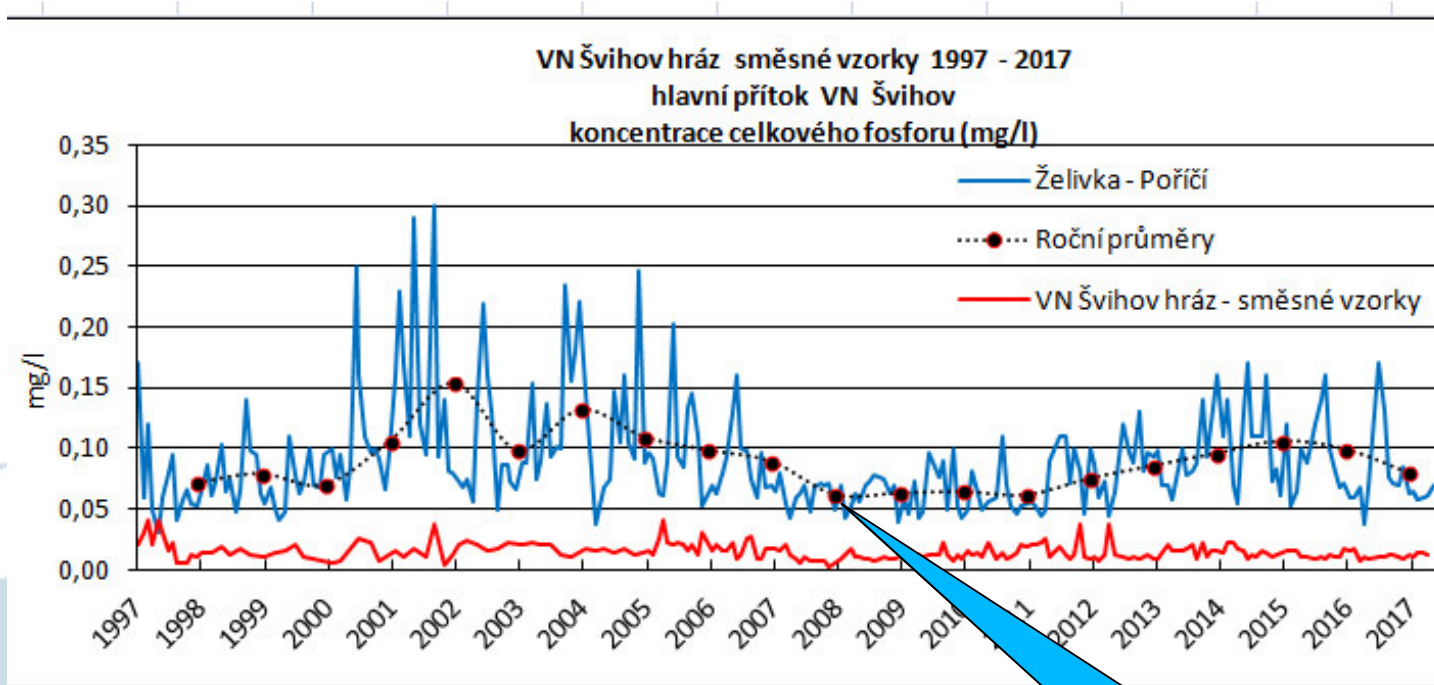
5 – 9 tP

závisí na vodnosti

VN Švihov Fosfor a Dusík

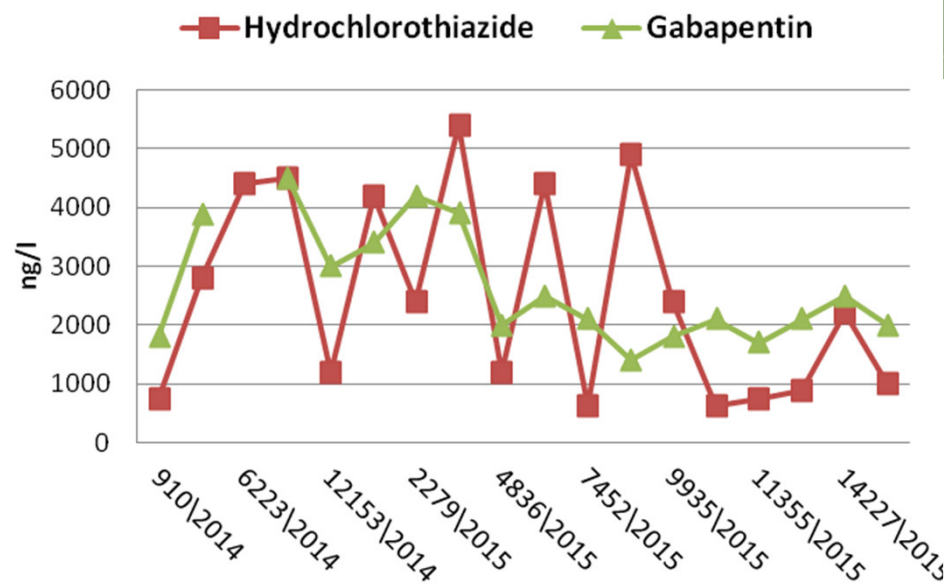
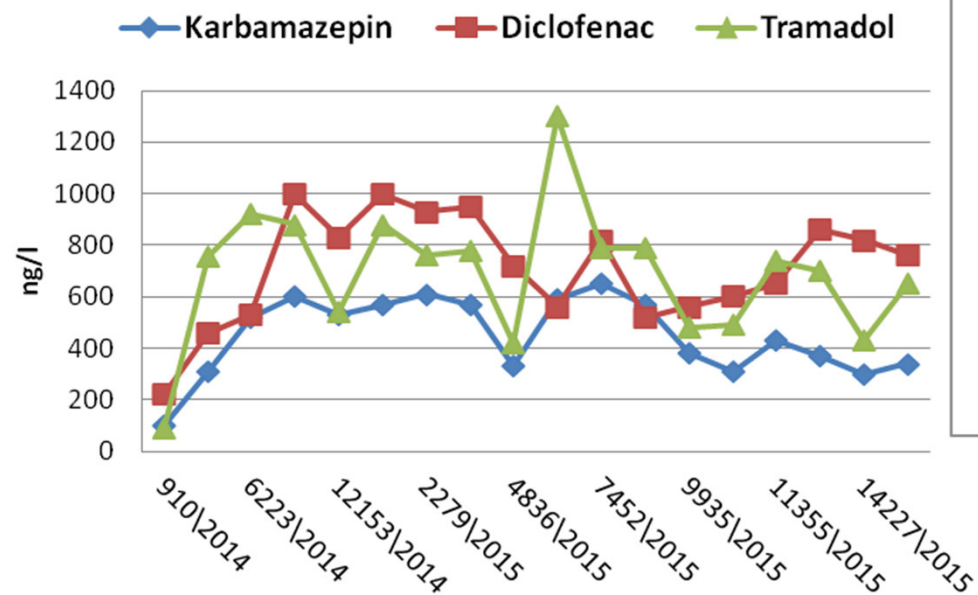

dlouhá TRT
nádrže

FARMAKA

Pelhřimov ČOV 60 – 80l OV/s

16 000 obyvatel, nemocnice, domov pro seniory
modernizovaná ČOV, P do 0,5mg/l, bez GAU

Koncentrace v odpadní vodě

EROZE a PESTICIDY= volba pěstovaných plodin

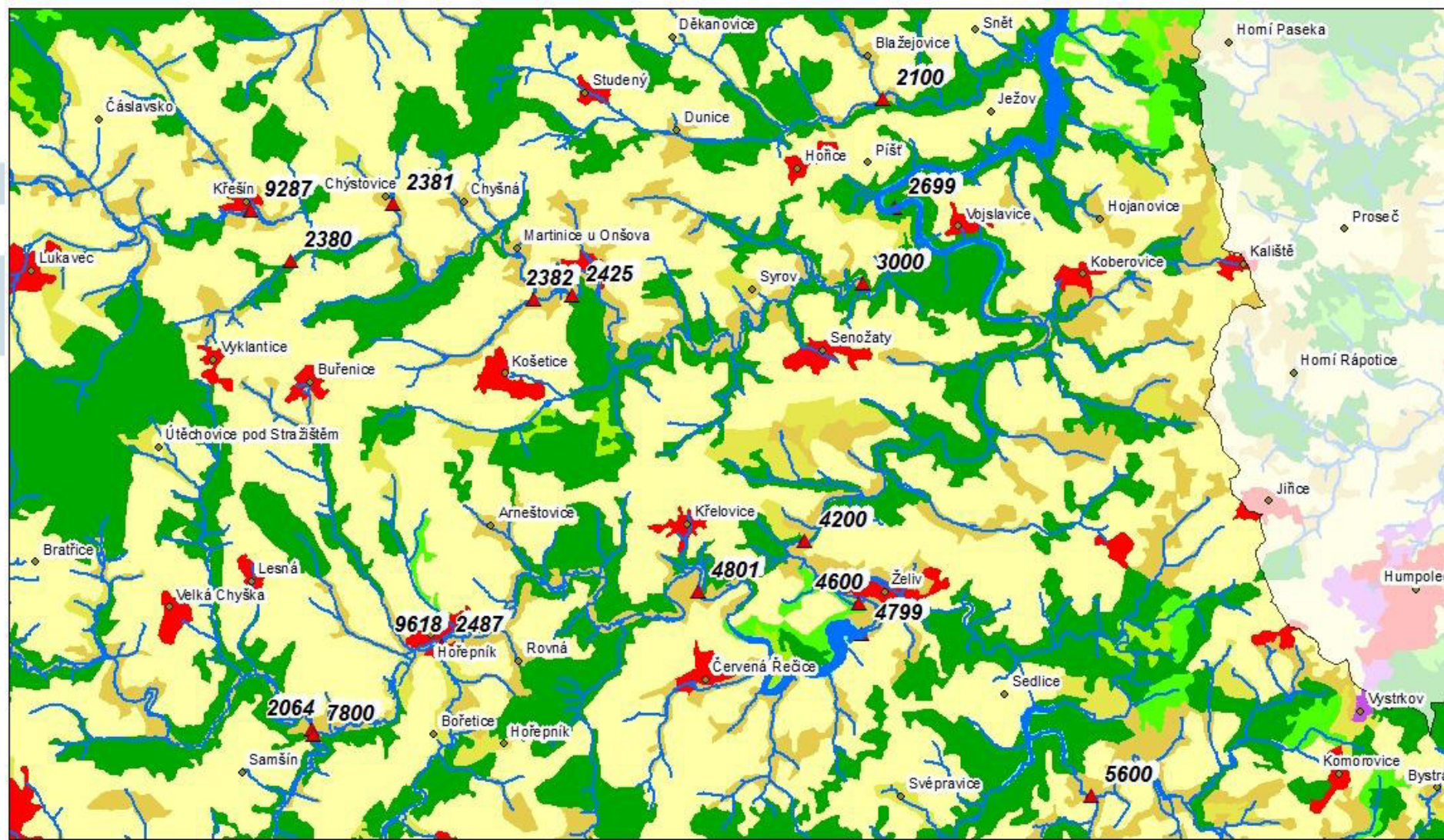

- snížení kvality zemědělské půdy
- zazemňování toků, rybníků a nádrží
- vysoké náklady na těžbu sedimentů

„LAND USE“ v povodí Želivky

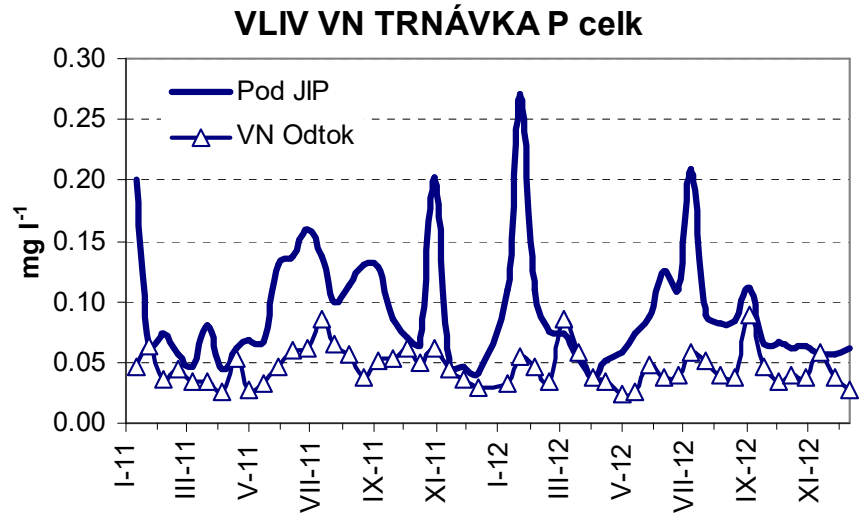
vysoké % zornění v povodí VN Švihov

PŘEDZDRŽE = RETENCE

Všechny 3 předzdrže: VN Němčice, VN Trnávka a VN Sedlice mají zásadní a pozitivní vliv na jakost vody, která jimi protéká

*Retence
erozních částic,
těžba*

Retence fosforu během vegetačního období se každoročně pohybuje kolem 50% u VN Trnávka a kolem 30% u VN Sedlice a VN Němčice

VN Sedlice průzkum množství a kvality sedimentů

Odebrané
vzorky
sedimentů
2-3m

Počátek vzduší VN Sedlice mocné
nánosy sedimentů z erozní činnosti

VN Sedlice
příprava
těžebního pokusu
start dnes 16.4.2018

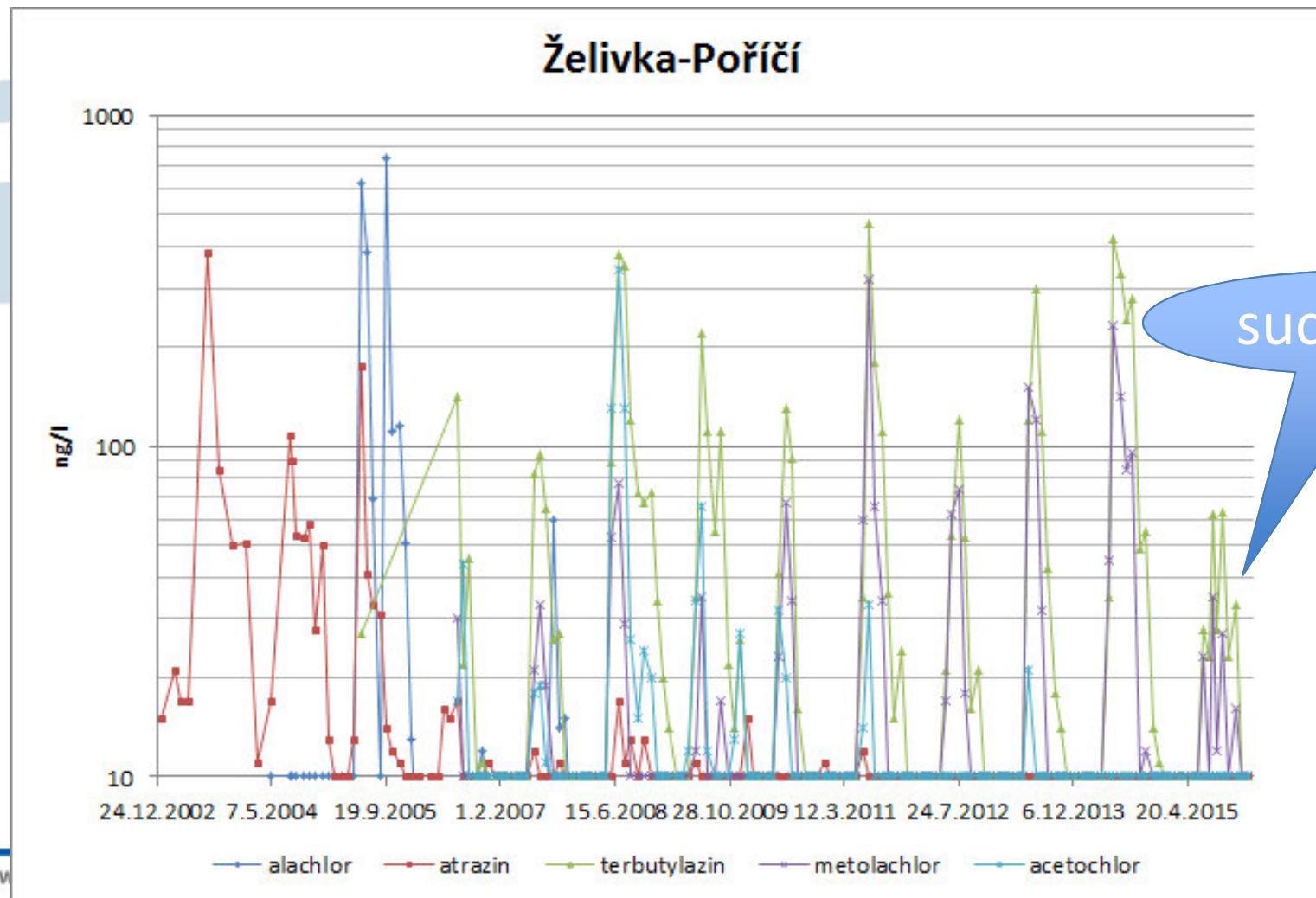

PESTICIDY

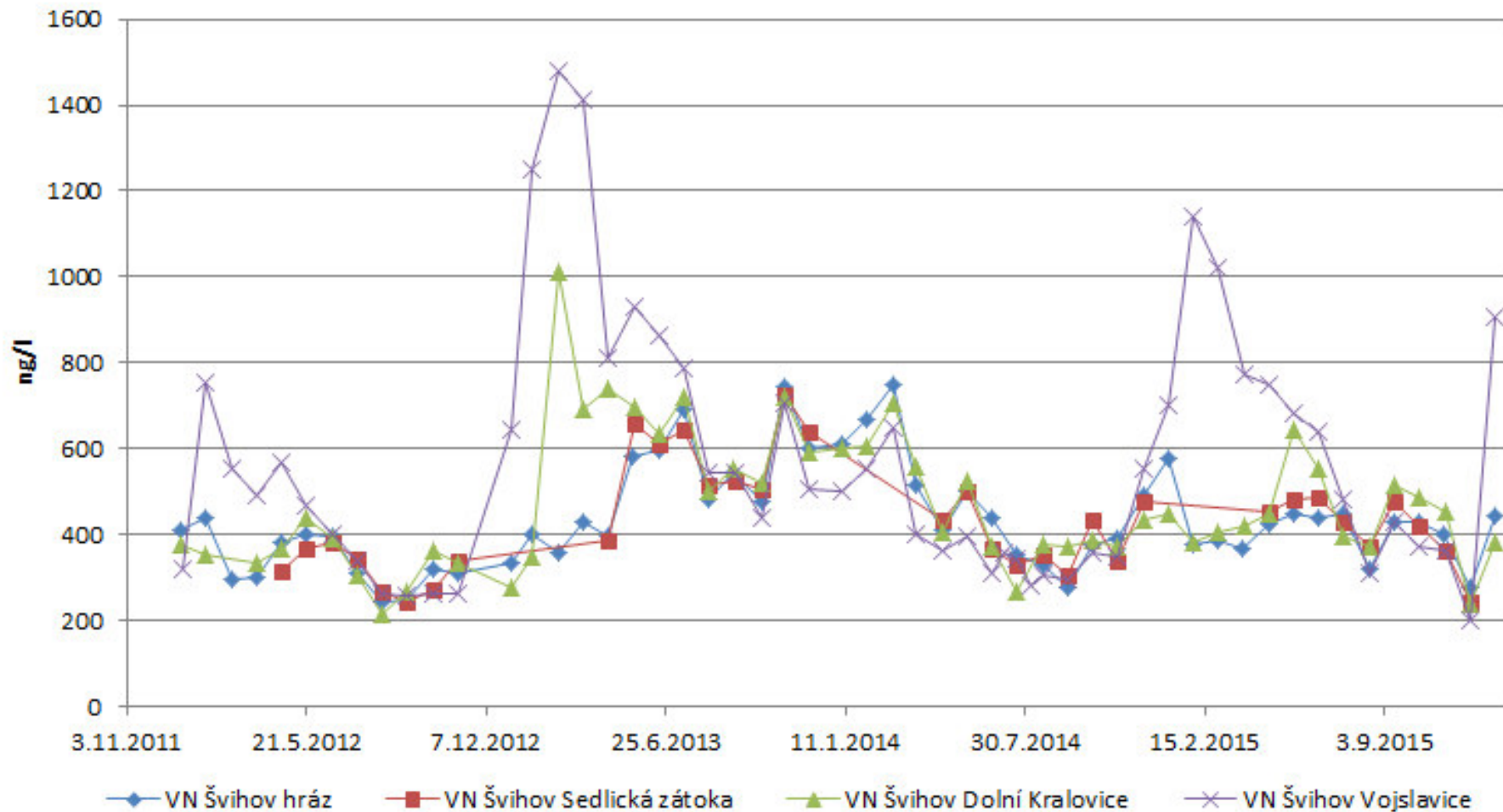
Spektrum pesticidů se v čase mění

pokles koncentrací atrazinu, alachloru, acetochloru a nárůst terbutylazinu, metolachloru, metazachloru, pethoxamidu a dalších moderních látek a metabolitů všech látek i „historických“

Metabolity pesticidů ve vodě nádrže VN Švihov

metazachlor ESA ve VN Švihov (směsné vzorky)

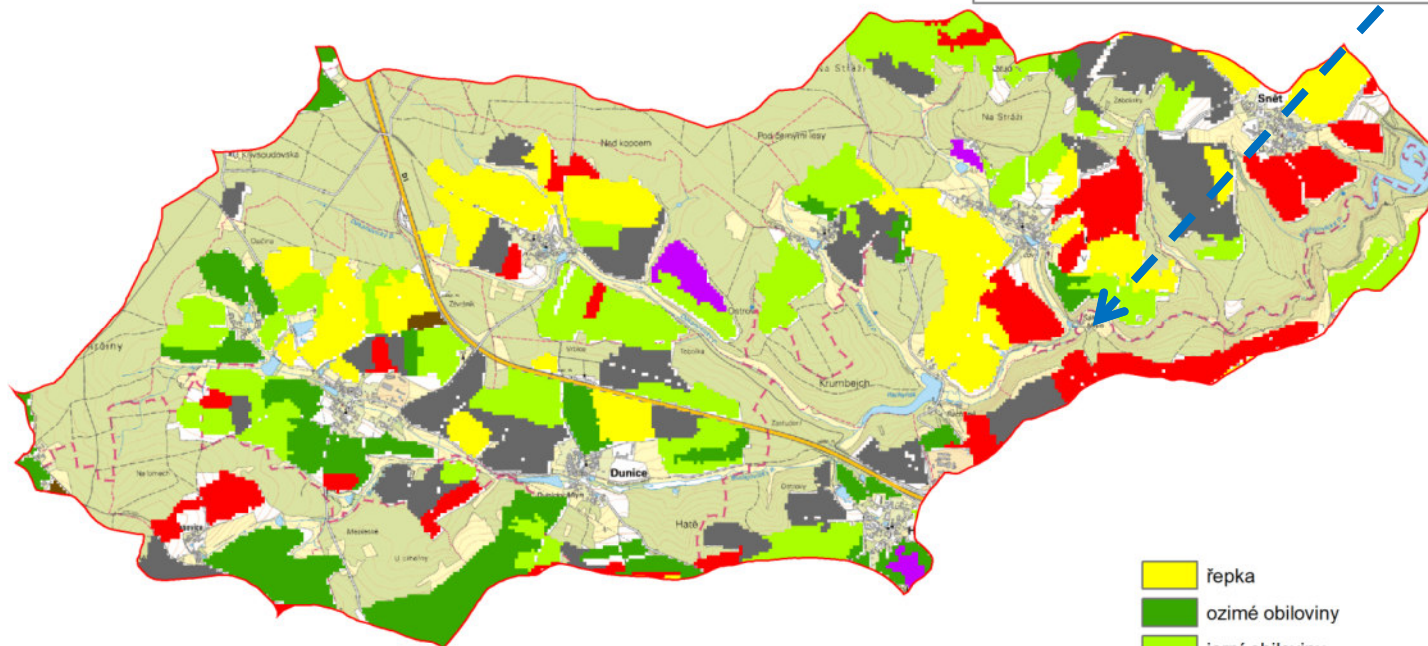
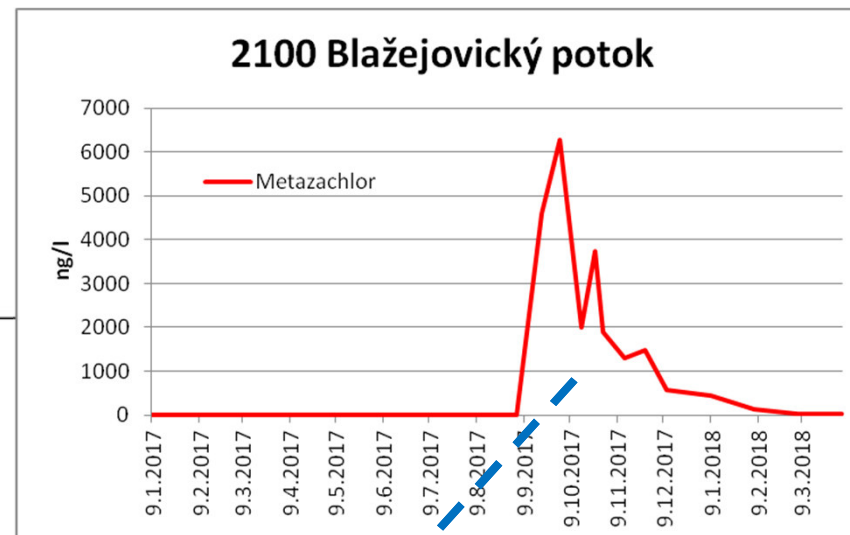
Metazachlor a řepka

povodí Blažejovického potoka

rok 2017

Plodiny pěstované v roce 2017

řepka km2	2,87
kukuřice km2	1,91
řepka % plochy povodí	8,61%
kukuřice % plochy povodí	5,71%

- řepka
- ozimé obiloviny
- jarní obiloviny
- cukrovka
- kukuřice
- trávy na orné půdě
- ostatní plodiny

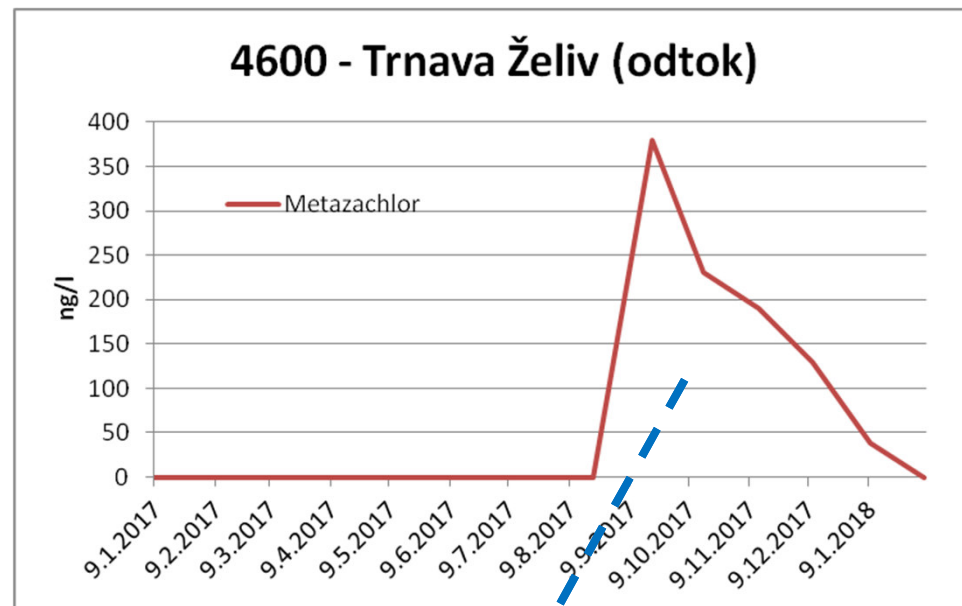
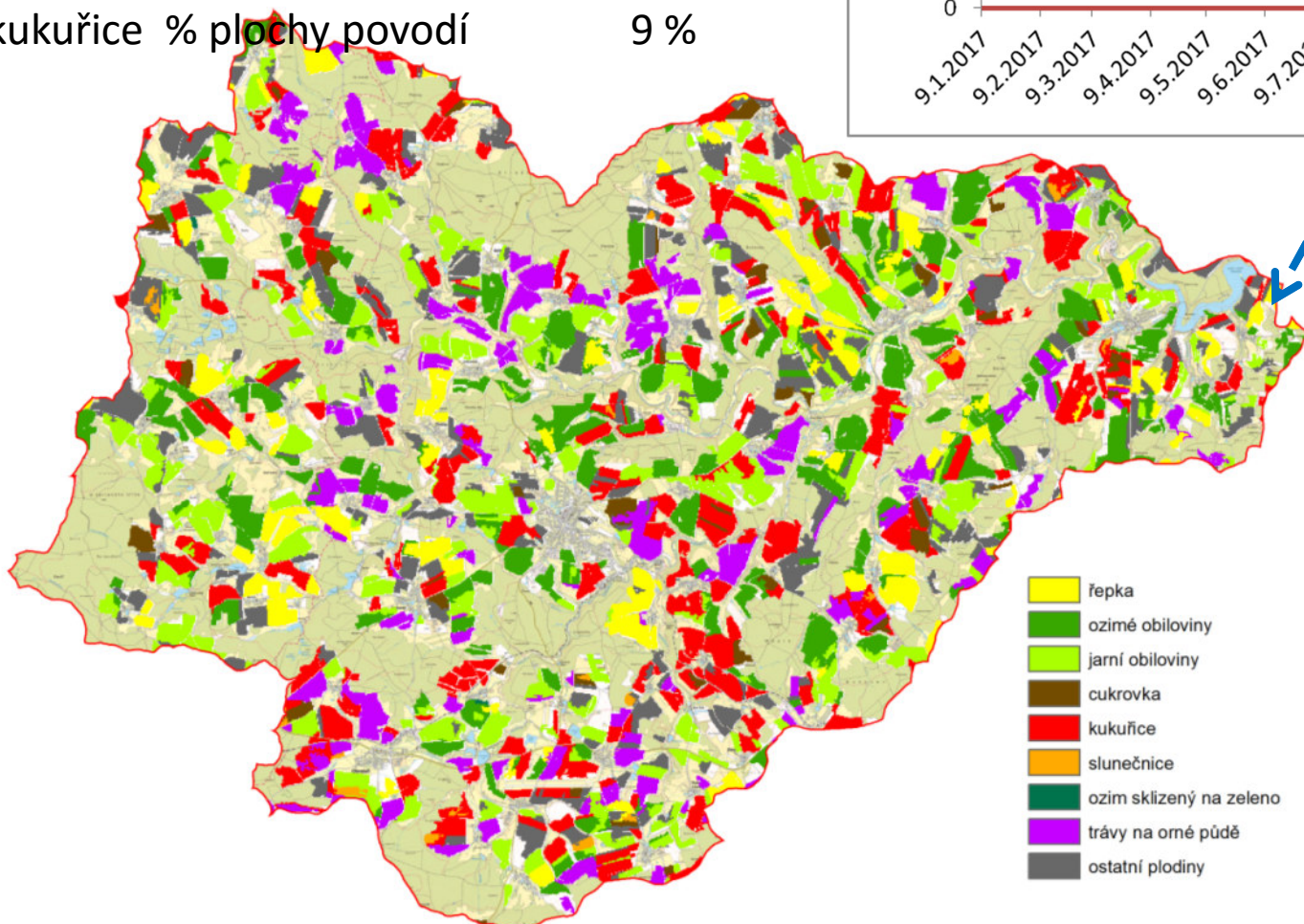
Zdroj: ČHMU – snímkování DPZ
(dálkový průzkum Země – družicové snímky)

Metazachlor a řepka povodí řeky Trnavy rok 2017

Plodiny pěstované v roce 2017

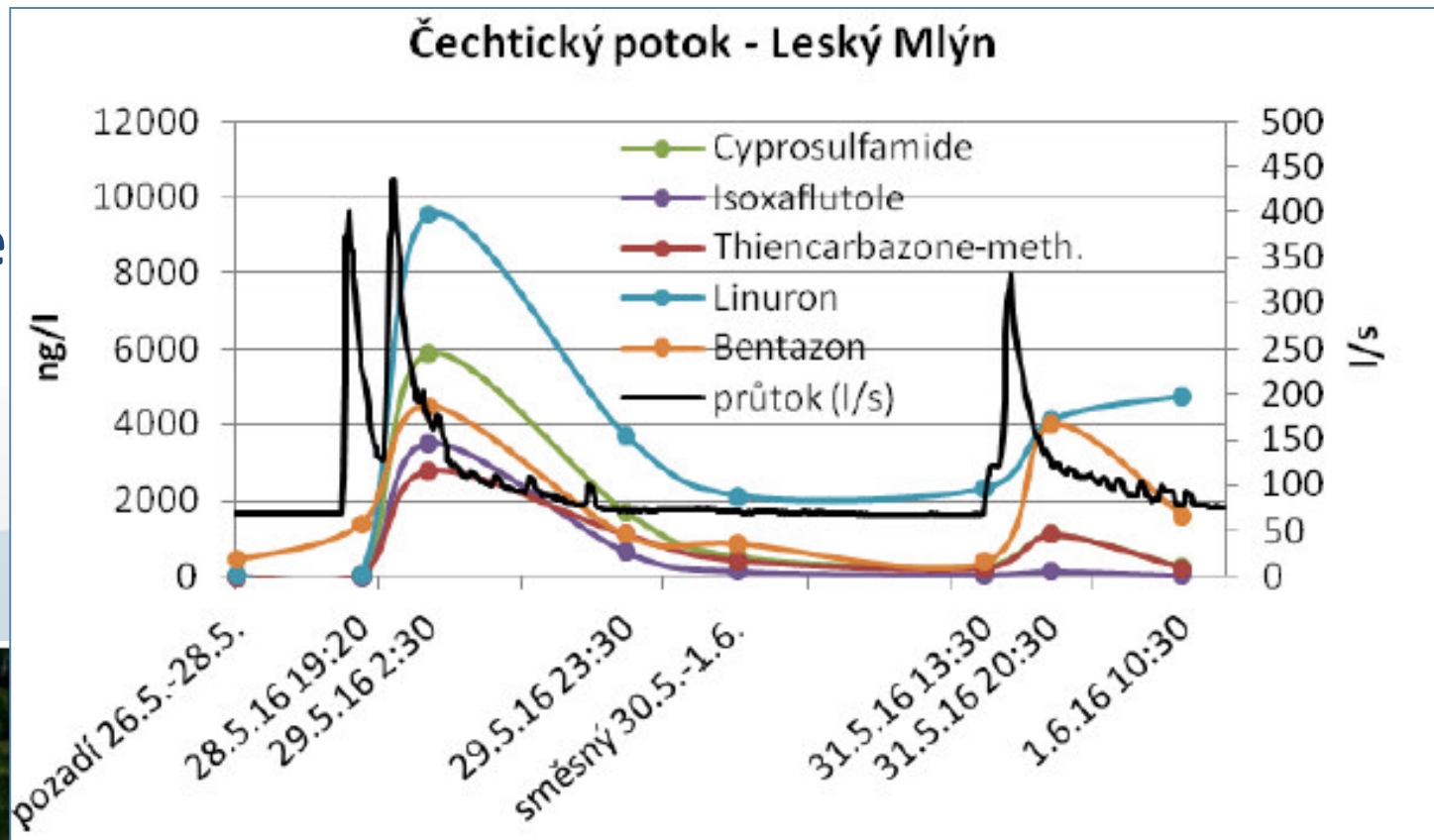
řepka km2	14,8
kukuřice km2	30,49
řepka % plochy povodí	4,4 %
kukuřice % plochy povodí	9 %

- řepka
- ozimé obiloviny
- jarní obiloviny
- cukrovka
- kukuřice
- slunečnice
- ozim sklizený na zeleno
- trávy na orné půdě
- ostatní plodiny

Monitoring pesticidů: hydrologické události

Obr. 7. Automatická vzorkovací stanice Sedlický potok – Leský mlýn

Projekt TAČR TA04021527:

**Studium příčin a dynamiky zátěže vod drobných vodních toků
přípravky na ochranu rostlin**

**Výzkumný ústav meliorací
a ochrany půdy, v. v. i.**

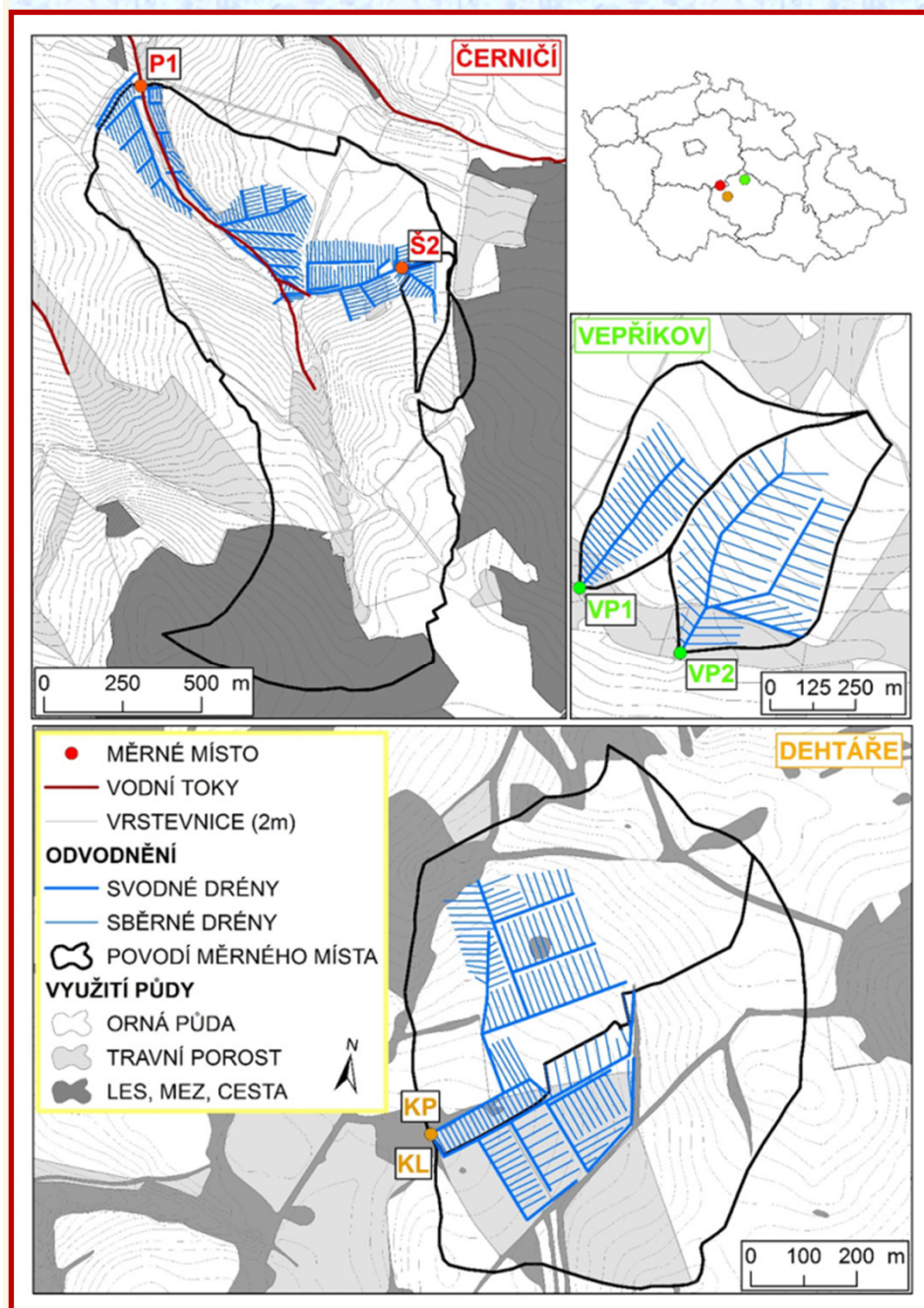
**T A
Č R**

- **Monitoring půdních vod (lyzimetry)**
- **Sledování drenážních vod - kontinuálně**
- **Monitoring vod drobných vodních toků – kontinuálně**
- **Vyčíslení podílu srážko-odtokových epizod na odnosu vybraných pesticidů**
- **System vnořených povodí**
- **Zohlednění heterogenních půdních podmínek**
- **Podrobné sledování zemědělského hospodaření**

Materiál – pokusné lokality VÚMOP, v.v.i.

Černičí 1,38 km²

Š2 – drenážní skupina, plocha subpovodí 3,8 ha, $Q_{avg} = 0,26$ l/s

orná půda - obiloviny, brambory, řepka, kukuřice

P1 – povrchový tok, orná, TTP, les
plocha subpovodí 1,4 km², $Q_{avg} = 5,4$ l/s

Vepříkov 48,2 ha

VP1 19,95 ha, odvodněno 8,7 ha;

$Q_{avg} = 0,57$ l/s

VP2 28,25 ha, odvodněno 21,3 ha;

$Q_{avg} = 0,71$ l/s

Orná půda, kukuřice do BP stanice

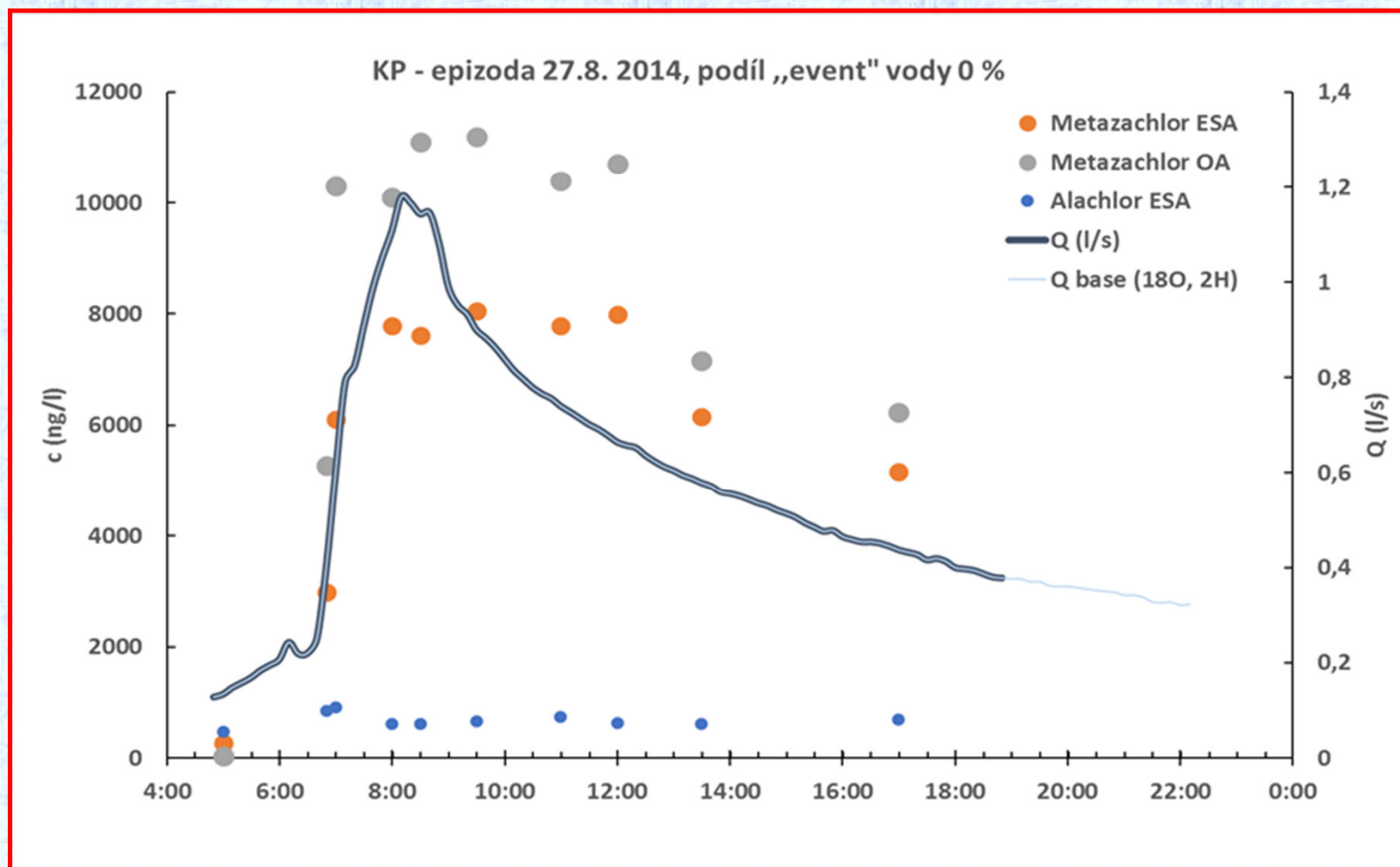
Dehtáře 58 ha, 19 ha odvodněno

KL (29,6 ha) převážně TTP

KP (28,3 ha) orná - obiloviny, brambory, řepka, kukuřice)

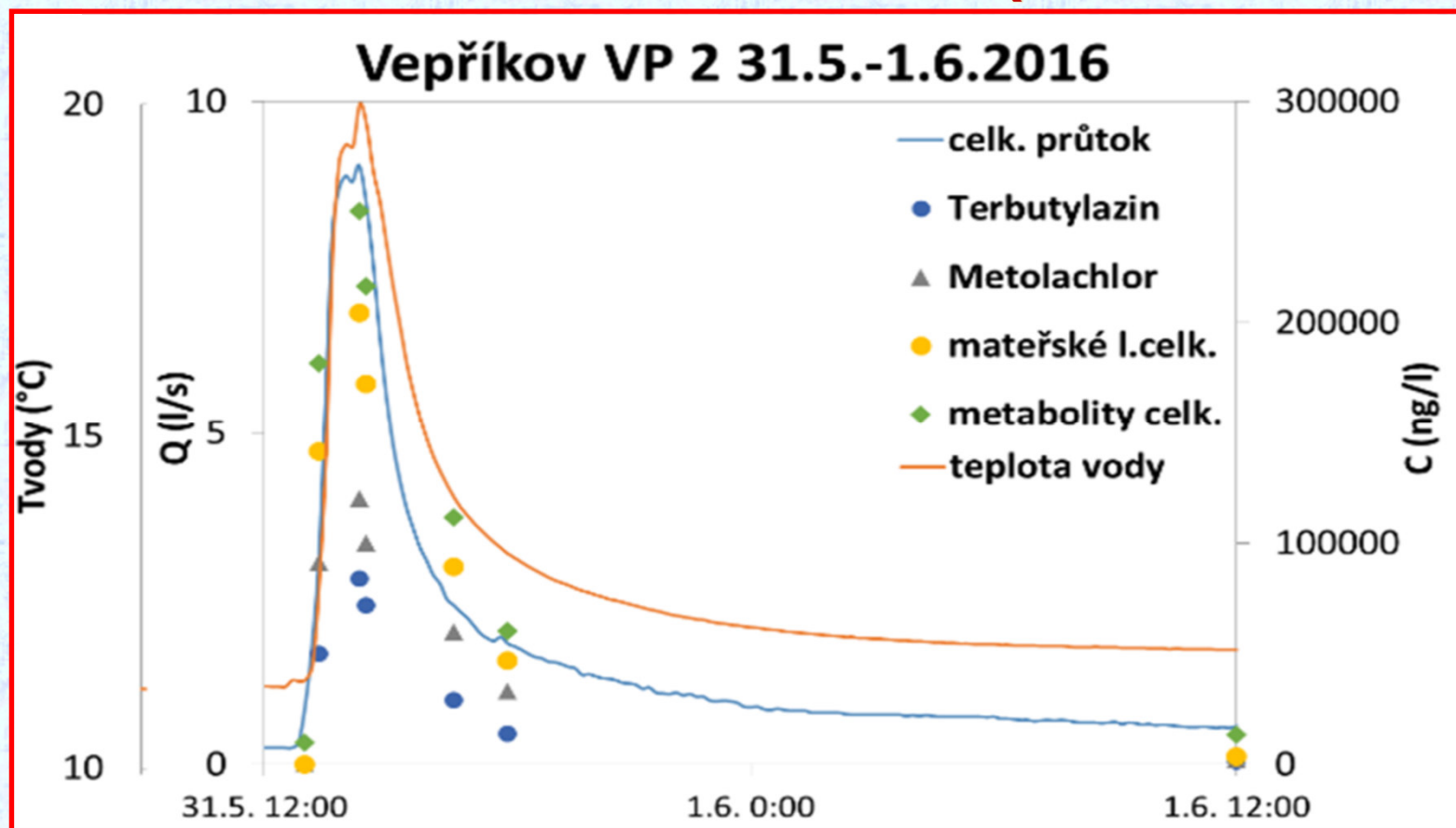
SRÁŽKO ODTOKOVÁ EPIZODA : VYPLAVOVÁNÍ METABOLITŮ METAZACHLORU A ALACHLORU (LOKALITA DEHTÁŘE)

Charakteristika: orná půda, 7 týdnů po poslední aplikaci, rostoucí koncentrace metabolitů

SRÁŽKO ODTOKOVÁ EPIZODA : ODNOS RODIČOVSKÝCH LÁTEK METOLACHLORU A TERBUTHYLAZINU (LOKALITA VEPŘÍKOV)

- Datum aplikace látky: 7.5.2016, premergentně na kukuřici
- Přípravek: Gardoprim Gold v dávce 4 l/ha; (S-metolachlor 312,5 g/l a Terbutylazin 187,5 g/l)
- Srážka: 20 mm; Q: z 0,25 l/s na kulminačních 9,0 l/s za 90 minut
- Odnos pesticidních látek za tuto 24 hodin trvající epizodu byl **33 g**, z nichž **14,6 g** byly mateřské látky (5,5 g Terbutylazin a 8,9 g Metolachlor) a **18,4 g** byly metabolity

Otázka: Jak zajistit dlouhodobě kvalitní zdroj pitné vody pro > 10% obyv. ČR?

- plocha povodí 1178 km²
  - plocha nádrže 14,3 km²
  - objem vody cca 266,6 mil. m³
-
- **intenzivní zemědělství**
  - **pěstování plodin náročných na pesticidy**
  - **vysoká rozpustnost pesticidů, dálkový transport**
  - **bioplynové stanice s vysokým nárokem surovin**
  - **velké městské aglomerace – Pelhřimov - Pacov**
  - **nedostatečně čištěné odpadní vody z obcí**
  - **přítomnost farmak**
  - **Cerepa Červená řečice – Bisfenol A**

*děkuji za Váš čas a pozornost
marek.liska@pvl.cz*